

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSION FAOLLIGINI OSHIRISH AMALIYOTIDAGI MAVJUD MUAMMOLAR: (KICHIK VA O'RTA AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING INVESTITSIALARNI JALB QILISHDAGI TARKIBIY MUAMMOLAR)

Begamova Safar Xolmurzayevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tadqiqotchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19810744>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasidagi kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlarining investitsiyalarni jalb qilish jarayonida duch keladigan tarkibiy muammolari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida ushbu muammolarning yuzaga kelish sabablari, ularning iqtisodiyotga ta'siri va bartaraf etish yo'llari o'rganilgan. Maqolada korporativ boshqaruv tizimining nomukammalligi, moliyaviy hisobotning shaffof emasligi, qimmatli qog'ozlar bozorining sust rivojlanganligi, institutsional investorlarning yetishmasligi kabi asosiy tizimli to'siqlar batafsil yoritilgan. Shuningdek, xalqaro tajriba va mahalliy amaliyot asosida muammolarni hal qilish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: aksiyadorlik jamiyati, investitsion faollik, tarkibiy muammolar, korporativ boshqaruv, moliyaviy hisobot, qimmatli qog'ozlar bozori.

I. KIRISH

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri bu – xususiy mulkchilikni rivojlantirish va investitsion muhitni yaxshilashdir. Mazkur jarayonda aksiyadorlik jamiyatlari alohida o'rin tutadi, chunki ular orqali keng jamoatchilikning investitsion resurslarni jalb qilish mexanizmi amalga oshiriladi. Biroq, amaliyot shuni ko'rsatadiki, ayniqsa kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlari investitsiyalarni jalb qilishda jiddiy tarkibiy muammolarga duch kelmoqda. So'nggi yigirma yil ichida O'zbekistondagi aksiyadorlik jamiyatlarining soni 80 foizdan ortiq qisqargan -2004-2005 yillardagi 3500 taga yaqin kompaniyadan bugungi kunda atigi 650-680 tasi qolgan. Bu keskin qisqarish fond bozorining rivojlanishidagi paradoksal holatni ko'rsatadi: bir tomondan, qimmatli qog'ozlar bozorini rivojlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlar kuchaymoqda, ikkinchi tomondan esa asosiy emitentlar bazasi qisqarib bormoqda. Kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlarining iqtisodiyotdagi o'rni beqiyos. Ular yangi ish o'rinlari yaratish, raqobat muhitini shakllantirish va innovatsion g'oyalarni amaliyotga tatbiq etishda muhim rol o'ynaydi. Shu sababli, ularning investitsion faolligini oshirish muammosi nafaqat mikroiqtisodiy, balki makroiqtisodiy ahamiyatga ega.

Maqolaning maqsadi – kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlarining investitsiyalarni jalb qilishdagi tarkibiy muammolarini aniqlash, tizimlashtirish va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflarni ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

1. Kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligiga ta'sir qiluvchi asosiy tarkibiy omillarni aniqlash;
2. Mavjud qonunchilik va institutsional muhitning kamchiliklarini tahlil qilish;
3. Xalqaro tajribani o'rganish asosida taklif va tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, statistik ma'lumotlarni o'rganish va ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish usullaridan foydalanilgan.

II. MAVZUNING DOLZARBLIGI

Mavzuning dolzarbligi bir necha omillar bilan belgilanadi.

Birinchidan, O'zbekiston iqtisodiyotida davlat ulushini qisqartirish va xususiy sektorni rivojlantirish strategiyasi doirasida aksiyadorlik jamiyatlarining roli ortib bormoqda. 2025-yilning birinchi choragi holatiga ko'ra, 260 ta aksiyadorlik jamiyatining ustav fondlarida davlat ulushi 172,8 trillion so'mni tashkil etadi. Ushbu ulushlarni xususiylashtirish va ularni institutsional va xususiy investorlarga sotish jarayoni aynan fond bozori orqali amalga oshiriladi. Shu sababli, aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan.

Ikkinchidan, kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlari tarkibiy jihatdan eng ko'p muammolarga duch kelayotgan segment hisoblanadi. Yirik davlat aksiyadorlik jamiyatlari ma'lum moliyaviy va boshqaruv resurslariga ega bo'lsa, kichik va o'rta kompaniyalar quyidagi omillar tufayli investitsiyalarni jalb qilishda jiddiy qiyinchiliklarni boshdan kechirmoqda:

- Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarga mos kelmasligi;
- Korporativ boshqaruv tizimining zaifligi;
- Qimmatli qog'ozlar bozorida likvidlikning pastligi;
- Investitsion konsalting xizmatlaridan foydalanish imkoniyatining cheklanganligi.

Uchinchidan, xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda aynan kichik va o'rta biznes subyektlarining fond bozoriga chiqishi iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlaydi. Masalan, AQShning NASDAQ birjasida listingdan o'tgan kompaniyalarning aksariyati kichik va o'rta kompaniyalar hisoblanadi. O'zbekistonda esa bunday amaliyot hali boshlang'ich bosqichda.

To'rtinchidan, mavjud qonunchilik bazasi va tartibga solish mexanizmlari kichik aksiyadorlik jamiyatlarining ehtiyojlariga to'liq javob bermayapti. Davlat organlari vakillarining tan olishicha, amaldagi «Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida»gi qonun eskirgan va qayta ishlab chiqilishi zarur. Ayniqsa, kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlariga nisbatan qo'yiladigan talablar ularning imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda differensiallashtirilmagan.

Beshinchidan, moliyaviy hisobotlarni oshkor qilish masalasi o'ta dolzarb hisoblanadi. Texas universiteti professori Botir Qobilovning ta'kidlashicha, O'zbekistondagi aksiyadorlik jamiyatlarining qariyb yarmi (600 dan ortiq AJdan atigi 300 dan ortig'i) o'z moliyaviy hisobotlarini e'lon qilmaydi. Bu holat investorlar uchun jiddiy to'siq bo'lib, ularning ishonchini pasaytiradi va investitsiya qarorlarini qabul qilishni imkonsiz qiladi.

Yuqoridagi omillar majmui kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion faolligini oshirish muammosini har tomonlama ilmiy tadqiq qilishni taqozo etadi. Mazkur muammoning o'z vaqtida va to'g'ri hal etilishi O'zbekiston iqtisodiyotining investitsion jozibadorligini oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

3.1 Tashkiliy-huquqiy shakl bilan bog'liq muammolar

Aksiyadorlik jamiyati tashkiliy-huquqiy shaklining o'zi kichik va o'rta biznes subyektlari uchun qator qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Mavjud amaliyot shuni ko'rsatadiki, xorijiy investorlar O'zbekistonda biznes yuritish uchun ko'pincha mas'uliyati cheklangan jamiyat (MChJ) shaklini tanlaydi, chunki aksiyadorlik jamiyatiga nisbatan talablar ancha murakkab va qimmatroq.

Aksiyadorlik jamiyati sifatida faoliyat yuritish quyidagi qo'shimcha majburiyatlarni yuklaydi:

1. Qimmatli qog'ozlar emissiyasini ro'yxatdan o'tkazish va hisobga olishning murakkab tartiblari;
2. Aksiyadorlarning reestri va umumiy yig'ilishlarni o'tkazish bo'yicha qat'iy talablar;
3. Moliyaviy hisobotni majburiy auditdan o'tkazish va oshkor qilish;
4. Korporativ axborotlarni yagona portalda e'lon qilish majburiyati.

Ushbu talablarning bajarilishi kichik kompaniyalar uchun moliyaviy jihatdan og'ir yuk bo'lishi mumkin. Natijada, ko'plab kompaniyalar o'zlarining aksiyadorlik jamiyati maqomini saqlab qolishning iqtisodiy ma'nosizligini his qiladi, bu esa aksiyadorlik jamiyatlari sonining qisqarishining asosiy sabablaridan biridir.

3.2 Korporativ boshqaruv tizimining zaifligi

Kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruv tizimi ko'pincha rasmiy xususiyatga ega. Kuzatuv kengashlari aksiyadorlarning umumiy yig'ilishida jiddiy muhokamalarsiz tuziladi, ularning faoliyati strategik qarorlar qabul qilishga ta'sir o'tkazmaydi. Xodimlar - aksiyadorlar esa o'z huquqlaridan samarali foydalana olmaydi. Bu sohadagi asosiy muammolardan biri - kompaniya rahbariyati va aksiyadorlar o'rtasidagi manfaatlar to'qnashuvini hal qilish mexanizmlarining yetarli emasligi. Ko'pgina kichik aksiyadorlik jamiyatlarida asosiy aksiyadorlar kompaniyani shaxsiy biznes sifatida boshqaradi, kichik aksiyadorlarning manfaatlari esa e'tibordan chetda qoladi. Bu holat investitsion jozibadorlikni pasaytiradi va potentsial investorlarni ushbu kompaniyalardan yiroqlashtiradi. Qonunchilikda korporativ boshqaruv bo'yicha Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) standartlarini joriy qilish belgilangan bo'lsa-da, kichik kompaniyalar bu standartlarni qo'llashda amaliy qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

3.3 Moliyaviy hisobotning shaffof emasligi

Investitsion qarorlar qabul qilishning eng muhim shartlaridan biri - bu kompaniyaning moliyaviy holati to'g'risida ishonchli va o'z vaqtida ma'lumot olish imkoniyatidir. O'zbekistonda bu borada jiddiy muammolar mavjud. Texas universiteti professori Botir Qobilov tomonidan o'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatdiki, O'zbekistondagi aksiyadorlik jamiyatlarining deyarli yarmi o'z moliyaviy hisobotlarini qonun talab qilgan holda oshkor qilmaydi. Bu holat «Korporativ axborot yagona portali» ma'lumotlariga asoslangan bo'lib, u mutlaqo qabul qilib bo'lmaydigan holat sifatida baholanmoqda. Professorning ta'kidlashicha, 600 dan ortiq aksiyadorlik jamiyatidan atigi 300 dan ortig'i yillik hisobotlarni e'lon qilgan.

Shaffoflikning pastligi bir qancha omillar bilan bog'liq:

- Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (IFRS) o'tishning kechikishi;
- Ichki audit tizimining rivojlanmaganligi;
- Qonun buzilishiga nisbatan qo'llaniladigan jazo choralarining zaifligi;
- Kompaniya rahbariyatining ma'lumotlarni yashirishdan manfaatdorligi.

Vaziyatni yomonlashtiradigan yana bir omil - tartibga soluvchi organlarning kuchsizligi. NAPP birinchi deputati Vyacheslav Pakning tan olishicha, O'zbekiston kapital bozori regulyatori «tishsiz regulyator» bo'lib qolmoqda. Unda investorlarning majburiyatlari kredit byurolari ma'lumotlarida aks ettirilmaydi, markazlashtirilgan risk baholash tizimi mavjud emas.

3.4 Qimmatli qog'ozlar bozorining sust rivojlanganligi

Kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlari uchun investitsiyalarni jalb qilishning asosiy kanali bu – qimmatli qog'ozlar bozoridir. Biroq, O'zbekiston fond bozori hali rivojlanishning dastlabki bosqichida. 2025-yilning birinchi choragida atigi 29 ta qimmatli qog'ozlar emissiyasi ro'yxatga olingan, shundan aksiyalarning boshlang'ich emissiyasi 3 ta, aksiyalarning qo'shimcha emissiyasi 19 tani tashkil etgan. Bu ko'rsatkichlar kichik kompaniyalar hissasini aks ettirmaydi – asosiy qismi yirik va o'rta kompaniyalar hissasiga to'g'ri keladi. Bozorning sustligining asosiy sabablariga quyidagilar kiradi:

1. **Likvidlikning pastligi** - ko'plab aksiyalar bo'yicha amalda hech qanday savdo amalga oshirilmaydi;
2. **Infratuzilmaning rivojlanmaganligi** - brokerlik va dilerlik xizmatlari sifatining pastligi, raqamli infratuzilmaning yetishmasligi;
3. **Moliyaviy vositalar diversifikatsiyasining yo'qligi** - asosan oddiy aksiyalar bilan savdo qilinadi, privilegiyalik aksiyalar va korporativ obligatsiyalar kam uchraydi;
4. **Aholining moliyaviy savodxonligi pastligi** - fuqarolarning qimmatli qog'ozlar bilan ishlash tajribasi va bilimining yetarli emasligi.

NAPP ma'lumotlariga ko'ra, bozorda muomalada bo'lgan obligatsiyalar hajmi 300 mlrd so'mdan 1,9 trln so'mga oshgan bo'lsa-da, bu asosan banklar va mikromoliya tashkilotlari hissasiga to'g'ri keladi. Kichik sanoat kompaniyalarining obligatsiyalar chiqarish amaliyoti deyarli mavjud emas.

3.5 Tarkibiy muammolarning tizimli ta'siri

Yuqorida keltirilgan muammolar bir-biri bilan chambarchas bog'liq va tizimli xususiyatga ega. Moliyaviy hisobotning shaffof emasligi investorlar ishonchini pasaytiradi, bu esa qimmatli qog'ozlar bozorida likvidlikni susaytiradi. Likvidlikning pastligi esa aksiyadorlik jamiyatlarining yangi emissiyalar orqali kapital jalb qilish imkoniyatlarini cheklaydi. Natijada, kompaniyalar investitsion loyihalarni moliyalashtirishning boshqa, ko'pincha qimmatroq va qiyinroq manbalariga (bank kreditlari) murojaat qilishga majbur bo'ladi. Bu tizimli muammolarning natijasi sifatida aksiyadorlik jamiyatlari sonining keskin qisqarishi kuzatilmoqda. Vyacheslav Pakning qayd etishicha, aksiyadorlik jamiyatlarining yaqinda o'sgani sun'iy xarakterga ega bo'lib, sug'urta va to'lov kompaniyalarini majburiy qayta ro'yxatdan o'tkazish bilan bog'liq. Bu organik o'sish emas.

3.6 Kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari

Muammolarning murakkabligiga qaramasdan, ularni bartaraf etishning real imkoniyatlari mavjud. Xalqaro tajriba va mahalliy amaliyot asosida quyidagi yo'nalishlarni taklif qilish mumkin:

Birinchi yo'nalish: qonunchilik bazasini takomillashtirish

«Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida»gi qonunning yangi tahririni ishlab chiqish lozim. Ushbu qonunda kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlariga nisbatan soddalashtirilgan talablar belgilanishi kerak. Masalan, Rossiya qonunchiligida ommaviy bo'lmagan aksiyadorlik jamiyatlari uchun audit natijalarini majburiy nashr etish talabi yo'q. Shu kabi yondashuv O'zbekistonda ham joriy etilishi mumkin.

Ikkinchi yo'nalish: moliyaviy hisobot shaffofligini oshirish

Moliyaviy hisobotni oshkor qilmagan aksiyadorlik jamiyatlariga nisbatan jazo choralarini kuchaytirish va ularning amalda qo'llanishini ta'minlash zarur. Shu bilan birga, kichik

kompaniyalar uchun IFRSni bosqichma-bosqich joriy etish mexanizmini ishlab chiqish, ularga texnik va uslubiy yordam ko'rsatish kerak.

Uchinchi yo'nalish: korporativ boshqaruvni rivojlantirish

Kichik aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvning soddalashtirilgan modellarini joriy etish, direktiv hujjatlarni ishlab chiqish va maslahat xizmatlarini yo'lga qo'yish maqsadga muvofiq. Shuningdek, mustaqil direktorlar institutini kichik kompaniyalar uchun ham qulay qilish zarur.

To'rtinchi yo'nalish: fond bozorini rivojlantirish

Kichik kompaniyalar uchun alohida «yangi o'sish» segmentini yaratish, IPO va obligatsiyalar chiqarish bo'yicha soddalashtirilgan tartiblarni joriy etish taklif qilinadi. Shuningdek, investorlarni jalb qilish bo'yicha soliq imtiyozlarini kengaytirish – masalan, qimmatli qog'ozlar orqali kompaniyaga investitsiya kiritgan shaxslardan olinadigan daromad solig'idan ozod qilish.

Beshinchi yo'nalish: moliyaviy savodxonlikni oshirish

Investorlar – aholi o'rtasida qimmatli qog'ozlar bozori haqida bilimlarni tarqatish, onlayn treynderlikni rivojlantirish va xorijiy qimmatli qog'ozlar bilan ishlash imkoniyatini yaratish orqali investorlar bazasini kengaytirish mumkin. NAPP allaqachon xorijiy qimmatli qog'ozlar bilan ishlash bo'yicha pilot loyihani yo'lga

Tadqiqot natijasida kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlarining investitsiyalarni jalb qilishdagi asosiy tarkibiy muammolari aniqlandi va tizimlashtirildi:

1. **Tashkiliy-huquqiy muammolar** – aksiyadorlik jamiyati shakliga nisbatan qo'yiladigan talablar kichik kompaniyalar uchun og'ir yuk bo'lib, ularning sonining keskin qisqarishiga olib kelmoqda. O'zbekistonda aksiyadorlik jamiyatlari soni 20 yilda 3500 dan 650-680 gacha kamaygan.
2. **Korporativ boshqaruvning zaifligi** – kichik aksiyadorlik jamiyatlarida kuzatuv kengashlari rasmiy xususiyatga ega, aksiyadorlar huquqlarini himoya qilish mexanizmlari yetarli emas.
3. **Moliyaviy hisobot shaffofligining pastligi** – aksiyadorlik jamiyatlarining qariyb yarmi (50% gacha) moliyaviy hisobotlarini qonun talab qilgan holda oshkor qilmaydi, bu investorlar ishonchining asosiy to'sig'i hisoblanadi.
4. **Qimmatli qog'ozlar bozorining sust rivojlanganligi** – likvidlikning pastligi, infratuzilmaning rivojlanmaganligi va moliyaviy vositalar diversifikatsiyasining yo'qligi kichik kompaniyalarning kapital jalb qilish imkoniyatlarini keskin cheklaydi.
5. **Institutsional muhitning nomukammalligi** - tartibga soluvchi organlarning kuchsizligi («tishsiz regulyator» muammosi), eskirgan qonunchilik va samarasiz jazo tizimi investitsion muhitni yomonlashtirmoqda.

Mazkur muammolar tizimli xususiyatga ega bo'lib, ularning barchasi bir-biri bilan chambarchas bog'liq. Muammolarni hal qilishda kompleks yondashuv zarur – faqatgina alohida sohalarni takomillashtirish yetarli bo'lmaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR O'zbekistonda kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion faolligini oshirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi va investitsion jozibadorligini oshirishning muhim shartidir. Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi takliflar ishlab chiqilgan:

1. **«Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida»gi qonunning yangi tahririni qabul qilish**, unda kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlari uchun soddalashtirilgan talablar belgilanishi, audit va hisobotlarni oshkor qilish bo'yicha farqlashtirilgan yondashuv joriy etilishi lozim.
2. **Markazlashtirilgan risk baholash tizimini joriy etish va jazo choralari kuchaytirish** – investorlar majburiyatlarining kredit byurolari ma'lumotlarida aks ettirilishi va moliyaviy hisobotni oshkor qilmagan kompaniyalarga nisbatan samarali jazo choralari qo'llash zarur.
3. **Korporativ boshqaruvning soddalashtirilgan modellarini ishlab chiqish** va kichik aksiyadorlik jamiyatlari rahbarlari va xodimlari uchun maxsus o'quv dasturlarini tashkil etish.
4. **Kichik kompaniyalar uchun fond birjasida alohida «yangi o'sish» segmentini yaratish**, IPO va obligatsiyalar chiqarish bo'yicha soddalashtirilgan tartiblarni joriy etish, listing talablarini differensiallashtirish.
5. **Investitsion konsalting xizmatlari bozorini rivojlantirish** – kichik aksiyadorlik jamiyatlarini investitsiyalarga tayyorlash, biznesni baholash va investitsion memorandum tayyorlash bo'yicha ixtisoslashtirilgan tashkilotlar faoliyatini rag'batlantirish.
6. **Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish** – qimmatli qog'ozlar bozori va investitsiyalar asoslari bo'yicha ta'lim dasturlarini kengaytirish, o'rta maktab va oliy o'quv yurtlarida moliyaviy savodxonlik fanlarini kuchaytirish.
7. **Xalqaro tajribani faol o'rganish va joriy etish** – rivojlangan mamlakatlar (AQSh, Buyuk Britaniya, Janubiy Koreya) va rivojlanayotgan bozorlar (Hindiston, Turkiya, Malayziya) tajribasini tahlil qilish va O'zbekiston sharoitiga moslashtirish.

Yuqoridagi takliflarning amalga oshirilishi kichik va o'rta aksiyadorlik jamiyatlarining investitsion jozibadorligini sezilarli darajada oshiradi, fond bozorining rivojlanishiga turtki beradi va natijada O'zbekiston iqtisodiyotiga mahalliy va xorijiy investitsiyalar oqimini kuchaytiradi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasining «Qimmatli qog'ozlar bozori to'g'risida»gi Qonuni. – Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasining «Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to'g'risida»gi Qonuni. – Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 2014.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasi Milliy investitsiya jamg'armasini tashkil etish to'g'risida»gi PQ-303-sonli qarori. – 2024 yil 27 avgust.
4. 2025-yilning birinchi choragida qimmatli qog'ozlar bozorida natijalar. – Kapital.uz, 2025 yil 20 iyun.
5. Biznesni investitsiya jalb qilishga qanday tayyorlash mumkin: o'zbek kompaniyalari uchun chek-list. – Kapital.uz, 2025 yil 17 avgust.
6. NAPP's Vyacheslav Pak: Uzbekistan Must End 'Toothless Regulator' Era to Attract Investors. – Kursiv Media Uzbekistan, 2025 yil 2 iyul.
7. O'zbekistondagi aksiyadorlik jamiyatlarining yarmi moliyaviy hisobotini oshkor qilmaydi – Botir Qobilov. – Kursiv Media Uzbekistan, 2024 yil 12 sentyabr.
8. Joint Ventures 2025 – Uzbekistan. – GRATA International, 2025.
9. Ilg'or iqtisodiyot va pedagogik texnologiyalar jurnali maqolalari to'plami. – Science and

Publication, 2024-2025.

10. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil jurnali materiallari. – Science and Publication, 2024-2025.
11. Qimmatli qog'ozlar emissiyasini tashkil etish va ro'yxatdan o'tkazish standartlari. – O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2021-2023.
12. Milliy investitsiya jamg'armasi tashkil etilmoqda. – Norma.uz, 2024 yil 29 avgust.
13. World Bank. Uzbekistan Investment Climate Assessment. – Washington D.C.: World Bank Group, 2023.
14. OECD. Corporate Governance in Asia: Lessons from the Financial Crisis. – Paris: OECD Publishing, 2020.
15. IMF. Uzbekistan: Selected Issues. – IMF Country Report No. 24/85, 2024.